

Dret Internacional i Comparat

Deu anys del Reglament Europeu de Successions: aplicació notarial de la doctrina del Tribunal de Justícia de la Unió Europea

PABLO VÁZQUEZ MORAL

Notari de Sant Feliu de Guíxols i censor de la Junta Directiva del Col·legi Notarial de Catalunya

Sumari: 1. ASSUMPTE C218/16 (KUBICKA) DE 12 D'OCTUBRE DE 2017. LLEGAT VINDICATIU 2. ASSUMPTE C558/16 (MAHNKOPF) D'1 DE MARÇ DE 2018. DRETS DEL CÒNJUGE VIDU 3. ASSUMPTE C20/17 (OBERLE) DE 21 DE JUNY DE 2018. TÍTOLS SUCCESSORIS NACIONALS 4. ASSUMPTE C102/18 (BRISCH) DE 17 DE GENER DE 2019. FORMULARI DE SOL·LICITUD DEL CSE 5. ASSUMPTE C658/17 (WB) DE 23 DE MAIG DE 2019. NOTARIS POLONESOS 6. ASSUMPTE C80/19 (EE) DE 16 DE JULIOL DE 2020. NOTARIS LITUANS 7. ASSUMPTE C-301/20 (UE HC VORARLBERGER LANDES — UND HYPOTHEKENBANK AG) D'1 DE JULIOL DE 2021. CÒPIES DEL CSE 8. C277/20 (UM) DE 9 DE SETEMBRE DE 2021. ELECCIÓ DE LLEI I PACTES SUCCESSORIS 9. C422/20 (RK) DE 9 DE SETEMBRE DE 2021. INHIBICIÓ 10. C645/20 (V A Z A I TP) DE 7 D'ABRIL DE 2022. FÒRUM SUBSIDIARI 11. C617/20 (TN NN I EG) DE 2 DE JUNY DE 2022. ARTICLE 13 (1) 12. ASSUMPTE C-354/21 (REGISTRU CENTRAS) DE 9 DE MARÇ DE 2023. CSE I REGISTRE DE LA PROPIETAT 13. C651/21 (M. YA M.) DE 30 DE MARÇ DE 2023. ARTICLE 13 (2) 14. C21/22 (OP) DE 12 D'OCTUBRE DE 2023. REGLAMENT I TRACTATS INTERNACIONALS 15. C291/23 (HANTOCH) DE 7 DE NOVEMBRE DE 2024. CRITERI TEMPORAL AL FÒRUM SUBSIDIARI 16. ASSUMPTE C-187/23 (ALBAUSY) DE 23 DE GENER DE 2025. OPOSICIÓ AL CSE 17. C57/24 (LAWIDA) DE 27 DE MARÇ DE 2025. ARTICLE 13 (1) 3.

Transcorreguts ja 10 anys des que es va començar a aplicar el Reglament Europeu de Successions 650/2012, crec interessant recopilar totes les sentències del TJUE en matèria successòria i extreure'n les conseqüències pràctiques per a l'actuació notarial. Em limito a les sentències que incideixen directament en la matèria, i deixo a part les Interlocutòries del Tribunal. Atès que ja són 17 sentències, seré molt sintètic amb cadascuna.

1. Assumpte C218/16 (Kubicka) de 12 d'octubre de 2017. Llegat Vindicatiu

En aquesta primera sentència es planteja l'admissibilitat d'un llegat vindicatiu o amb efectes reals a Alemanya, país que només reconeix els llegats damnatoris o obligacionals, figura a la qual el seu ordenament reconduïx els llegats d'eficàcia real. Un aspecte especialment cridaner de la sentència és que fa referència a una successió encara no oberta, ja que s'origina per la negativa d'un notari alemany a autoritzar un testament d'una persona de nacionalitat polonesa que escull la seva llei nacional com a rectora de la seva successió i que pretén incloure un llegat vindicatiu d'un immoble situat a

Alemanya. El TJUE resol que aquesta negativa és contrària al Reglament. Estan excloses del seu àmbit d'aplicació matèries com la naturalesa dels drets reals o els requisits d'inscripció al Registre de la Propietat. Però el dret controvertit és un dret de propietat, reconegut a tots dos països, Polònia i Alemanya, i la seva transmissió *mortis causa* sí que entra en l'àmbit d'aplicació del Reglament i de la llei rectora de la successió (article 23.2.e del Reglament).

D'aquesta sentència en trauria dues conclusions per als casos d'estrangers residents a Espanya: la primera, que cal assessorar el testador estranger sobre la possibilitat d'escollir la seva llei nacional com a rectora de la successió. Serà normalment el sistema de legítimes el que l'empenyi en un sentit o en l'altre. I la segona, en cas d'elecció de la llei estrangera, hem de fer un estudi consciencios d'aquesta normativa, amb la ment oberta i transcendint els nostres esquemes nacionals per incloure figures a què no hi estem habituats i que, fins i tot, ens poden crear dubtes, com el llegat d'eficàcia real per al notari alemany. No ens podem negar a incloure cap dret real

reconegut al nostre ordenament, en què, fins i tot, es reconeix el sistema de *numerus apertus*, tot i que la forma de transmissió *mortis causa*, prevista per la llei nacional del causant, sigui desconeguda per a nosaltres.

2. Assumpte C558/16 (Mahnkopf) d'1 de març de 2018. Drets del cònjuge vidu

En la successió intestada alemanya correspon al cònjuge vidu una meitat del cabal hereditari: una quarta part a títol d'herència pròpiament dita i una altra quarta part per liquidació del règim econòmic matrimonial de participació en guanys. Aquesta darrera atribució s'aplica només en cas de dissolució del matrimoni per causa de mort. La finalitat és repartir a tant alçat els béns adquirits constant el matrimoni i compensar la situació de desavantatge produïda per l'extinció del règim legal de participació en guanys per la mort d'un cònjuge, per tal d'evitar així la necessitat de determinar amb precisió la composició i el valor del patrimoni al principi i al final del matrimoni.

En el cas que va donar lloc a aquesta sentència, la vídua va sol·licitar al Tribunal alemany que emetés un

certificat successori europeu (CSE) per ser utilitzat a Suècia que inclogués, a més de la quarta part a títol d'herència, també la quarta part que li corresponia per liquidació del règim econòmic matrimonial. El Tribunal alemany es negava perquè aquest darrer quart no tenia caràcter successori.

El TJUE va resoldre que també s'havia d'incloure al CSE aquesta atribució derivada del règim econòmic, cercant l'efecte útil del Reglament. Es va recolzar en el fet que la forma de liquidar aquest règim, a tant alçat, només es donava en cas de dissolució per mort, de manera que, en qualificar aquesta norma com a successòria, s'havia d'incloure al CSE.

És impossible no trobar semblances amb institucions espanyoles que navegaven entre el caràcter familiar i el successori. En l'àmbit català, em ve al cap el pacte de supervivència regulat a l'article 231-15 del llibre segon del Codi civil de Catalunya, dedicat a la família. Cal plantejar-se si es pogués incloure al CSE l'atribució de la meitat d'un bé al cònjuge supervivent com a conseqüència d'un pacte de supervivència català. La resposta podria semblar afirmativa, però l'article 1.2.g del Reglament no ho permet, en excloure del seu àmbit d'aplicació els béns, els drets i les accions en propietat conjunta de diverses persones amb reversió a favor del supervivent. Això no obstant, crec que sí que podem incloure en l'àmbit del Reglament l'usdefruit vidual aragonès, regulat al llibre segon del Codi del Dret Foral d'Aragó, relatiu al dret de família.

3. Assumpte C20/17 (Oberle) de 21 de juny de 2018. Títols successoris nacionals

Aquesta sentència s'ocupa de la competència internacional per expedir certificats successoris nacionals. Segons el TJUE, en el cas que l'autoritat emissora pugui ser considerada un «tribunal» a l'efecte del Reglament 650/2012, queda subjecta als seus fòrums de competència internacional en relació amb l'emissió d'aquests

certificats. Tal com desenvoluparem una mica més quan comentem la sentència de l'epígraf 5, considero que els notaris espanyols sí que som «tribunal» en determinats expedients successoris, com poden ser les declaracions d'hereus abintestat o les actes d'adveració de testaments hològrafs.

El TJUE va resoldre que també s'havia d'incloure al CSE aquesta atribució derivada del règim econòmic, cercant l'efecte útil del Reglament

Posem un exemple real de com afectaria aquesta sentència a la nostra competència internacional. Un ciutadà espanyol mor intestat i és resident a Alemanya. Té béns en tots dos països, però la major part del seu patrimoni està a Espanya. Els notaris espanyols no som competents per autoritzar la declaració d'hereus abintestat, competència que correspon a les autoritats alemanyes d'acord amb l'article 4 del Reglament. No podem recórrer a la competència subsidiària basada en la ubicació dels béns, atès que el causant residia en un Estat membre. Aquesta argumentació decauria si no considerem el notari espanyol un «tribunal», cas en que acudiríem als fòrums de competència nacionals: l'article 22. *quater.g*) de la LOPJ o l'article 56 de l'LN. Es discuteix quin és la norma reguladora en aquests casos, però totes dues reconeixien competència internacional al notari espanyol. Reprendré aquesta qüestió més endavant en ocasió de dues altres sentències.

Cal recordar que el CSE té un règim jurídic autònom. Segons l'article 64 del Reglament, en tot cas regeixen els fòrums de competència internacional dels articles 4, 7, 10 i 11 del Reglament, sigui o no l'autoritat emissora un «tribunal».

4. Assumpte C102/18 (Brisch) de 17 de gener de 2019. Formulari de sol·licitud del CSE

L'article 65.2 del Reglament 650/2012 preveu un formulari de sol·licitud del CSE. Aquest precepte el desenvolupa el Reglament d'execució 1329/2014, al qual s'hi refereix l'article 1.4, i aquest model figura al Formulari IV de l'annex 4. El TJUE resol en aquesta sentència que la utilització d'aquest formulari de sol·licitud és voluntària. Es basa en el fet que l'article 65.2 del Reglament 650/2012 disposa que el sol·licitant «podrà» utilitzar el formulari. Al formulari mateix es diu que no és obligatori, davant de l'article 1.4 del Reglament d'execució que utilitza l'expressió «s'ha d'utilitzar».

En els diversos CSE que he expedit, mai he exigit ni necessitat que se'm lliurés aquest formulari de sol·licitud. Òbviament, el notari ha d'expedir el CSE amb el requeriment previ dels interessats, com la resta dels documents notariaus. Ho confirma l'apartat 14 de la disposició addicional 26a de la LEC, que exigeix una sol·licitud prèvia al notari. En els casos en què en autoritzar l'escriptura d'herència els interessats siguin coneixedors que necessiten el CSE per utilitzar-lo en un altre país, recullo el requeriment per expedir-lo en una clàusula de la mateixa escriptura i en aquesta hi protocol·litzo el certificat. De vegades, el requeriment es fa *a posteriori*, cas en que autoritzo una acta independent en què es plasmí el requeriment.

Tot i que no s'exigeixi el formulari de sol·licitud, el notari ha de disposar de tota la informació necessària per emplenar el CSE. El número 14 de la disposició addicional 26a de la LEC estableix la competència territorial per emetre els CSE, i disposa que correspon al notari que declari la successió o algun dels seus elements o a qui legalment el substitueixi o succeeixi en el seu protocol. Interpreto que correspon a qualsevol dels notaris que autoritzin la declaració d'hereus, el testament o l'escriptura d'acceptació i adjudicació d'herència o els seus successors.

Normalment, aquesta documentació pública i els antecedents corresponents proporcionen al notari la informació necessària per completar el CSE. Si li manqués algun detall, sempre el pot obtenir per un altre mitjà, ja sigui amb el formulari a què ens hem referit abans o amb una altra documentació que es pugui admetre com a prova (articles 65.3 i 66.2 del Reglament).

La còpia autèntica del CSE l'expedeixo a l'estil que podem anomenar «europeu», és a dir, exclusivament del certificat pròpiament, amb el peu de còpia previst als formularis, sense la resta de l'escriptura o acta on es recull el requeriment. Em sembla la manera adequada de procedir, ja que es tracta d'articular un instrument uniforme a tot Europa, que transcendeix els formalismes particulars de cada autoritat europea. Per raons de seguretat jurídica, l'expedeixo en paper timbrat correlatiu, ressenyant els folis al peu de còpia «europeu» i amb segell de seguretat. La raó és que aquests elements de seguretat són essencials per al nostre notariat i la còpia del CSE no ha de ser de menor qualitat que qualsevol altra còpia autèntica.

5. Assumpte C658/17 (WB) de 23 de maig de 2019. Notaris polonesos

En aquest assumpte tornem amb la qüestió de si els notaris són un «tribunal» a l'efecte del Reglament 650/2012. Recordem una mica la teoria. Dels considerants 20, 21 i 22 del Reglament resulta que si els notaris actuen en un expedient successori com un «tribunal», estan sotmesos a les regles de competència internacional previstes al Reglament i els documents notariais circulen com a «resolucions», amb el reconeixement i l'execució previstos al Capítol IV del Reglament. Per contra, quan els notaris no són un «tribunal», no s'apliquen les normes de competència internacional del Reglament, sinó les normes internes i els documents notariais circulen com a «documents públics», amb el reconeixement i l'execució previstos al Capítol V.

I quins requisits ha de tenir una autoritat per ser reconeguda com a

«tribunal»? Acudim a l'article 3.2 del Reglament que estableix un concepte autònom de «tribunal». Exigeix els caràcters següents: que es tracti d'òrgans judicials o autoritats i professionals del Dret amb competències en matèria de successions; que exercixin funcions jurisdiccionals o actuïn per delegació de poders d'un òrgan judicial, o sota el seu control; que ofereixin garanties pel que fa a la seva imparcialitat i al dret de les parts a ser escoltades; que resolguin d'acord amb el Dret de l'Estat membre; que les seves resolucions siguin susceptibles de recurs o revisió davant d'un òrgan judicial; i que les seves resolucions tinguin força i efectes anàlegs als de la resolució d'un òrgan judicial sobre la mateixa matèria.

D'altra banda, el Govern d'Espanya va comunicar a la Comissió Europea que els notaris espanyols són «tribunal» en relació amb les declaracions d'hereus abintestat, els procediments de presentació, adveració, obertura i protocol·lització dels testaments tancats, hològrafs i orals, i la formació d'inventari

La sentència del TJUE en aquest assumpte resol que els notaris polonesos no són un «tribunal». Conclou que no tenen funcions jurisdiccionals, ja que no poden resoldre en virtut de pròpia potestat sobre els possibles punts controvertits que hi hagi entre les parts en qüestió. Segons la legislació polonesa, el certificat successori nacional només el pot expedir el notari a sol·licitud de tots els hereus i s'ha d'abstenir d'expedir-lo quan no hi siguin presents tots en el moment

d'elaborar l'instrument de successió. En conseqüència, estem davant d'un document públic i no d'una resolució.

I què podem dir dels notaris espanyols en un títol successori nacional com una declaració d'hereus abintestat? Ja abans he avançat que considero que sí que som un «tribunal», atès que, limitant-me al requisit més discutit, exercim facultats jurisdiccionals. A diferència dels notaris polonesos, no s'exigeix la unanimitat en les nostres actes de declaració d'hereus. De l'article 56 de la Llei del Notariat resulta que qualsevol interessat pot oposar-se a la pretensió; que el notari ha de fer constar el seu judici de conjunt sobre l'acreditació per notorietat dels fets i presumpcions en què es fonamenta la declaració d'hereus; que qualsevol que fos el judici del notari, ha d'acabar l'acta i s'ha de procedir a la protocol·lització; que s'ha de fer constar a l'acta la reserva del dret a exercir la seva pretensió davant dels Tribunals d'aquells que no hagin acreditat, segons el parer del notari, el seu dret a l'herència i d'aquells que no hagin pogut ser localitzats; i que també els qui es considerin perjudicats en el seu dret poden acudir al procés declaratiu que correspongui. A diferència dels expedients de la Llei Hipotecària en matèries com la immatriculació o la represa del tracte successiu, en cap cas no es disposa en l'àmbit successori que l'oposició d'algun interessat obligui el notari a acabar l'expedient i dirigir els interessats als òrgans jurisdiccionals. Els notaris espanyols no només difereixen dels notaris polonesos, sinó també dels notaris espanyols anteriors al 2015, quan es va aprovar la Llei de Jurisdicció Voluntària que va modificar aquests expedients.

D'altra banda, el Govern d'Espanya va comunicar a la Comissió Europea que els notaris espanyols són «tribunal» en relació amb les declaracions d'hereus abintestat, els procediments de presentació, adveració, obertura i protocol·lització dels testaments tancats, hològrafs i orals, i la formació d'inventari. Aquesta comunicació es va realitzar en compliment del que

disposen els articles 3.2 i 79 del Reglament, comunicació que no ha realitzat el Govern polonès. El TJUE considera en aquesta sentència i en la propera que es comentarà que aquesta manca de notificació no resulta determinant a l'efecte de la qualificació d'aquests notaris com a «tribunals», ja que finalment és el TJUE qui decideix o no si ho són en vista del compliment dels requisits de l'article 3 del Reglament. Això significa que la comunicació del Govern espanyol no resol de manera definitiva la qüestió. Els notaris espanyols hem de continuar esperant per resoldre els nostres dubtes. Dubtes amb conseqüències pràctiques importants, ja que els fòrums de competència internacional del Reglament no són coincidents amb els de les nostres normes internes i els efectes a la resta d'Europa d'una resolució tampoc no coincideixen amb els d'un document públic.

6. Assumpte C80/19 (EE) de 16 de juliol de 2020. Notaris lituans

En aquesta sentència s'afronta la mateixa qüestió que en l'anterior, si bé amb els notaris lituans. El TJUE fa les mateixes consideracions, i resol que els notaris lituans no són «tribunal» quan expedeixen un certificat successori nacional, ja que no tenen competència per resoldre sobre els extrems controvertits que existeixin entre les parts. En qualsevol cas, la sentència exceptua el supòsit que actuïn per delegació o sota el control d'un òrgan judicial, cosa que ha de determinar l'òrgan jurisdiccional remitent.

La sentència també és interessant per les consideracions que fa el TJUE en relació amb la fixació de l'última residència habitual del causant en supòsits dubtosos. El Tribunal afirma que aquesta residència l'ha de fixar l'autoritat que substanciï la successió, mitjançant l'avaluació del conjunt de les circumstàncies del cas, en un únic Estat membre. Un notari espanyol, en enfrontar-se a una successió amb elements transfronterers en què la residència del causant no sigui clara, ha de demanar les proves necessàries i prendre finalment una decisió sobre

quin Estat concret constituïa l'última residència habitual. Ha de tenir en compte el conjunt de les circumstàncies de la vida del causant durant els anys precedents a la defunció i en el moment de la defunció, tenint en compte tots els fets pertinents, en particular, la durada i la regularitat de la presència del causant a l'Estat de què es tracti, així com les condicions i els motius d'aquesta presència. La residència habitual determinada d'aquesta forma hauria de revelar un vincle estret i estable entre la successió i l'Estat de què es tracti. Aquesta residència no només determina la llei aplicable (tret de supòsits de *professio iuris* o vincles estrets), sinó també si aquest notari espanyol és competent o no per substanciar la successió. En qualsevol cas, no es pot fixar aquesta residència en diversos Estats membres, cosa que comportaria la fragmentació de la successió.

El TJUE recorda que el considerant 29 del Reglament permet als interessats resoldre la successió extrajudicialment a l'Estat membre la llei del qual hagi estat escollida. I quan el tribunal no hagi incoat d'ofici el procediment successori, les parts poden resoldre

extrajudicialment la successió, per exemple, davant d'un notari, en un Estat membre que hagin elegit, en cas que això sigui possible en virtut de la llei d'aquest Estat membre. Aquesta possibilitat ha d'existir, tot i que la llei aplicable a la successió no sigui la d'aquest Estat membre. En qualsevol cas, crec que això no s'ha de confondre amb la competència per emetre certificats successoris nacionals, en què considero que el notari espanyol, com a «tribunal», està subjecte als fòrums de competència internacional del Reglament. Aquest considerant es refereix a acords entre els hereus, com una partició d'herència o entrega de llegítima, susceptibles d'atorgar-se davant d'un notari espanyol, tot i que la llei espanyola no sigui la rectora de la successió ni el causant tingués la seva última residència a Espanya. Aquestes escriptures s'atorguen diàriament a les notaries espanyoles.

7. Assumpte C-301/20 (UE HC Vorarlberger Landes – und Hypothekenbank AG) d'1 de juliol de 2021. Còpies del CSE

Potser aquesta és una de les sentències on més podem parlar de la

incidència del Reglament en l'esfera notarial. Segons l'article 70.3, les còpies autèntiques dels CSE tenen un termini de validesa de 6 mesos. Aquesta norma el que pretén és una comprovació periòdica del fet que el certificat no s'ha rectificat, anul·lat o modificat (article 71) o que els efectes no s'han suspès (article 73). Per a un notari espanyol, aquest fonament resulta cridaner, ja que és molt estrany que una successió s'hagi de rectificar. Però això passa a Espanya perquè tenim un sistema de seguretat jurídica preventiva molt eficaç en matèria successòria. Aquesta eficàcia es basa en la combinació de l'actuació notarial i el registre d'últimes voluntats, aquest darrer amb més de 140 anys d'existència. El testament obert notarial és un document molt accessible pels honoraris reduïts que genera, cosa que fa que una gran part de les persones que moren ho facin amb aquest tipus de testaments, que es caracteritzen per haver estat autoritzats per un expert com és el notari i fàcils de localitzar gràcies al comunicat remés al registre. Com a conseqüència d'això, és difícil que a Espanya es donin girs successoris per l'aparició per sorpresa d'un testament hològraf que desbarati una escriptura d'herència intestada o basada en un altre testament previ. Això no obstant, en altres llocs d'Europa sense un registre d'últimes voluntats assimilable al nostre o amb gran quantitat de testaments hològrafs a causa d'un accés al testament obert notarial més difícil, aquests girs són més habituals, cosa que ha dut a establir aquest termini de sis mesos per a les còpies dels CSE. En la meua experiència professional, només he hagut de rectificar dues vegades una herència per l'aparició d'un testament hològraf desconegut amb anterioritat i va ser amb successions de nacionals alemanys.

El fet que va donar lloc a aquesta sentència va ser l'expedició per part d'un notari espanyol d'una còpia d'un CSE amb durada indefinida, cosa que contravenia la durada màxima prevista

al Reglament. El TJUE realitza les tres consideracions següents:

- Aquest error no fa que la còpia deixi de ser vàlida, si bé només ho és durant el termini de sis mesos des de la data d'expedició.
- La còpia ha d'estar vigent quan es presenti al notari, segons es desprèn del considerant 71 del Reglament. Si després de presentar-la transcorre el termini de sis mesos, els notaris no exigirem la presentació d'una altra còpia vigent, tret que comptem amb dades que justifiquin raonablement els dubtes sobre l'estat d'aquest certificat.
- El CSE s'expedeix a sol·licitud de la persona interessada (hereu, legatari, executor o administrador) segons l'article 65.1. I aquest CSE té efectes respecte de totes les persones que s'hi esmenten nominalment, tot i que elles no hagin sol·licitat l'expedició d'aquest certificat. Aquesta qüestió, que un Tribunal alemany no la tenia clara, per als notaris espanyols no és cap novetat. Un exemple són les còpies dels testaments, expedides a nom d'un dels hereus, però que en una escriptura d'herència poden aprofitar a tots els cridats.

Finalment, de la sentència es desprèn que el CSE ha d'incloure tots els hereus, amb tants annexos com hereus hi hagi. En el mateix sentit, la resolució de la DGSJFP de 31 de gener de 2024, tot i que a la resta d'hereus no se'ls hi adjudiquin béns a Espanya.

8. C277/20 (UM) de 9 de setembre de 2021. Elecció de llei i pactes successoris

D'aquesta sentència obtindria dues lliçons per al notari espanyol. La primera referida a l'elecció de la llei nacional com a rectora de la successió. Tal com es desprèn dels articles 21 i 22 del Reglament, aquesta llei escollida s'ha

de referir a la totalitat de la successió. No és possible escollir la llei nacional únicament per a determinats béns, en el cas de la sentència, per als afectats per un pacte successori concret i amb anterioritat al 17 d'agost de 2015 (article 83.2 del Reglament). Això ens pot reconduir als testaments *simpliciter*. No en soc gaire partidari, tot i que en defenso la validesa. Cal tenir clar que, si s'utilitza aquesta modalitat de testaments *simpliciter*, l'elecció de la llei nacional com a rectora de la successió no es pot restringir als béns situats a Espanya, sinó que aquesta elecció ha d'afectar la totalitat de la successió.

I la segona qüestió es refereix al concepte autònom de pacte successori recollit a l'article 3.1.b) del Reglament i, en particular, a la delimitació respecte de les donacions, excloses de l'àmbit del Reglament. El TJUE afirma que quan una estipulació continguda en un acord relatiu a una successió consisteix, a semblança d'una liberalitat, en el sentit de l'article 1.2.g), en una donació, però no té efectes fins a la defunció del *de cuius*, està compresa en l'àmbit d'aplicació d'aquest Reglament. Cal fer una interpretació restringida del que és una donació.

9. C422/20 (RK) de 9 de setembre de 2021. Inhibició

Per comprendre millor aquesta sentència, recordem els fets. Es tractava d'un causant alemany resident a Espanya que havia testat l'any 1990. Del cas resulta que s'havia d'aplicar la llei alemanya, atès que, d'acord amb l'article 83.4 del Reglament, el testament es va realitzar d'acord amb la llei alemanya. El Tribunal d'Estepona coneixedor de l'assumpte es va inhibir d'acord amb l'article 6.a) i 7.a) del Reglament, per la qual cosa la competència va passar a les autoritats alemanyes. Aquest cas té rellevància per als notaris espanyols, especialment si els considerem «tribunal», ja que regirien els fòrums de competència del Reglament i la doctrina d'aquesta sentència. Els notaris hauríem de tenir en compte els aspectes següents:

- La inhibició de l'autoritat que coneix la successió constitueix una resolució, no revisable per l'autoritat de la nacionalitat del causant que rep l'assumpte com a conseqüència d'aquesta inhibició. Aquesta autoritat corresponent a l'Estat del qual era nacional el causant no pot examinar la validesa de la *professio iuris* del causant, si realment es va sol·licitar la inhibició o si és correcte que els tribunals de l'Estat membre la llei dels quals ha estat escollida estan en millor situació per pronunciar-se sobre la successió.
- Els fòrums de competència corresponents a la llei nacional del causant previstos en aquests casos d'inhibició (articles 6.a i 7.a) són aplicables tant en cas d'elecció expressa de llei com en els supòsits de documents d'última voluntat atorgats abans del 17 d'agost de 2015 en què el causant no ha escollit la llei aplicable a la successió, però, segons l'article 83.4, s'aplica la llei nacional perquè s'ha realitzat la disposició segons aquesta llei.

Posem un exemple d'aquest supòsit en què hi estigui implicat un notari espanyol: mor un causant francès resident a Espanya i es porta a la nostra notaria un testament hològraf presumptament atorgat per aquest causant l'any 2010, amb les institucions pròpies del dret francès. Se'ns requereix autoritzar una acta d'adveració. Considero que el notari espanyol, amb la sol·licitud prèvia d'algun interessat, no necessàriament tots, abans o després de signar-se el requeriment, es podria inhibir si considera que els tribunals francesos estan en millor situació per pronunciar-se sobre la successió. Tot i que no sigui senzill determinar en quins supòsits el notari espanyol podria arribar a aquesta conclusió, es tractaria d'una excepció a la prestació obligatòria de la nostra funció prevista a l'article 145

de l'RN. En qualsevol cas, la inhibició s'hauria de documentar per escrit amb motivació suficient.

10. C645/20 (VAZA i TP) de 7 d'abril de 2022. Fòrum subsidiari

En aquesta sentència, el TJUE torna a tractar els fòrums de competència del Reglament que, hi insisteixo, s'apliquen als notaris espanyols si els considerem un «tribunal». També se'ns apliquen, en qualsevol cas, per a l'emissió de CSE, tinguem la condició de tribunal o no.

El TJUE resol que sí que hem de determinar, tenint en compte els fets no controvertits, el fonament de la nostra competència, que podria ser eventualment diferent del que al·lega el requeridor

La sentència disposa que en el cas que no ens considerem competents per conèixer de la successió perquè el causant no ha tingut la seva última residència habitual a Espanya, cal, d'ofici, apreciar si som competents en virtut del criteri subsidiari d'ubicació dels béns previst a l'article 10.1 del Reglament. Aquesta possibilitat té lloc si el causant no va tenir la seva última residència habitual en cap dels Estats que són part del Reglament, tal com va disposar la interlocutòria del TJUE de 17 de juliol de 2023 en l'assumpte C55/23 Jurtukala. El notari no necessita que aquesta competència subsidiària sigui invocada, per exemple, pel requeridor d'una declaració d'hereus. Però tampoc estem els notaris obligats a buscar activament una base fàctica per resoldre sobre la nostra competència, per exemple, intentant trobar béns del causant al Registre de la Propietat o al Cadastre. El TJUE resol que sí que hem de determinar, tenint en compte els fets no controvertits, el fonament de la nostra competència, que

podria ser eventualment diferent del que al·lega el requeridor.

Considero que el notari, davant de la declaració d'hereus d'un causant no resident en cap dels Estats part del Reglament, ha d'informar els interessats que podem resultar competents si hi ha béns de l'herència a Espanya. Però l'existència d'aquests béns a Espanya pot no ser suficient perquè siguem competents si el causant ni era espanyol ni havia residit a Espanya en els darrers 5 anys. El notari espanyol ha de comprovar abans que la competència per resoldre sobre tota la successió no correspon a un altre Estat part del Reglament d'acord amb l'article 10.1, perquè és nacional d'aquest altre Estat o perquè hi ha residit fa menys de 5 anys. Un cop aclarits aquests dubtes i determinada la nostra competència, el notari espanyol, si escau, ha d'explicar a l'acta de notorietat que aquesta només es refereix als béns situats a Espanya, d'acord amb l'article 10.2 del Reglament. I, tot i que el TJUE no imposa aquesta comprovació, considero convenient que el notari, quan sigui possible, ajudi l'interessat a localitzar els béns del causant a Espanya a través d'una cerca al Registre de la Propietat, al Cadastre o a l'informe d'activitat del difunt previst a SIGNO.

11. C617/20 (TN NN i EG) de 2 de juny de 2022. Article 13 (1)

Aquesta sentència tracta sobre l'article 13 del Reglament, que permet que les declaracions relatives a l'acceptació o la renúncia d'herència, fins i tot si són a benefici d'inventari, es facin davant d'un tribunal de l'Estat membre de la residència de qui emeti aquesta declaració. També és competent, per descomptat, el tribunal encarregat de substanciar la successió. Aquesta norma presenta molts problemes interpretatius i prova d'això és que veurem dues sentències més sobre aquesta matèria.

En aquest supòsit, la successió es regia pel dret alemany i el tribunal competent també era alemany. Segons el dret d'aquest país, si el cridat a l'herència no la repudia en un termini, s'entén que accepta l'herència.

Dret Internacional i Comparat

El termini per renunciar és de sis setmanes, excepte si el cridat resideix a l'estranger, cas en què el termini és de sis mesos (article 1944 del BGB). Uns cridats a l'herència, residents als Països Baixos, renuncien en aquest país dins del termini de sis mesos, si bé aquesta renúncia no arriba al coneixement de l'autoritat alemanya en aquest termini. A Alemanya no hi ha unanimitat doctrinal sobre la validesa de la renúncia en casos com aquest.

El TJUE, a partir d'una lectura conjunta dels articles 13 i 28 del Reglament, resol que cal admetre aquesta renúncia si s'han respectat els requisits formals de l'Estat membre corresponent a la residència de qui emet la declaració (Països Baixos). Conseqüentment, no és necessari, a més, complir els requisits formals de l'Estat membre els tribunals del qual són els encarregats de resoldre

sobre la successió (Alemanya), en particular aquesta comunicació en termini. Com veurem en el cas C57/24 (Lawida), la competència del tribunal de l'Estat membre de residència del cridat i receptor de la declaració és limitada, ja que no pot anul·lar els efectes de no renunciar en el termini previst per la llei alemanya.

Convé plantejar-se si la competència prevista a l'article 13 arriba també als notaris espanyols. La resposta positiva suposaria que quan el tribunal competent per substanciar la successió, segons els fòrums del Reglament, fos d'un altre Estat membre, els notaris espanyols només podríem autoritzar escriptures d'acceptació o de renúncia d'herències, llegats o legítimes relatives a aquesta successió de ciutadans residents a Espanya. M'inclino a pensar el contrari, ja que en aquest tipus

d'escriptures no estem exercint facultats jurisdiccionals, no actuem com a tribunal en el sentit autònom successori europeu. Segons el considerant 32 del Reglament, aquestes declaracions, a més de davant d'un tribunal, es poden efectuar davant d'altres autoritats d'aquest Estat membre que siguin competents per rebre declaracions en virtut del seu dret nacional, en aquest cas, els notaris espanyols. La meua conclusió és que els notaris espanyols no ens hem de sentir preocupats per aquesta norma competencial, ja que la nostra consideració de tribunal se cenyeix a altres expedients, com ara les declaracions d'hereus abintestat o l'adveració de testaments hològrafs.

D'acord amb aquesta sentència, els notaris hem d'admetre en una successió regida, per exemple, pel dret català, que un dels cridats a l'herència faci l'acceptació a benefici d'inventari davant d'una autoritat d'un altre Estat competent per rebre aquestes declaracions. I aquest tipus d'acceptació serà vàlida si es realitza en el termini de sis mesos que preveu l'article 461-15 del Codi civil català i compleix la resta dels requisits que preveu aquesta norma (bàsicament, la formació d'inventari), tot i que a l'autoritat competent espanyola se li comunicui aquesta acceptació amb posterioritat al termini de sis mesos.

Finalment, aquesta sentència posa en evidència que caldria establir un sistema de comunicació entre autoritats, en aquest cas, des dels Països Baixos a Alemanya, que evités conflictes com el que s'ha resolt. Segons el considerant 32 del Reglament, les persones que s'acullin a la possibilitat de fer declaracions a l'Estat membre de la seva residència habitual han d'informar elles mateixes el tribunal o l'autoritat que substancia o substanciarà la successió de l'existència d'aquestes declaracions dins dels terminis establerts per la llei aplicable a la successió. Podem concloure que el Reglament, de moment, fia als interessats mateixos aquestes comunicacions.

12. Assumpte C-354/21 (Registry centres) de 9 de març de 2023. CSE i Registre de la Propietat

Aquesta sentència és la més important pel que fa a la relació entre el certificat successori europeu (CSE) i els registres de la propietat. Com resulta del considerant 18 i de l'article 1.2.1) del Reglament, queda exclosa del seu àmbit d'aplicació qualsevol inscripció de drets sobre béns mobles o immobles en un registre, inclosos els requisits legals per a la pràctica dels assentaments, i els efectes de la inscripció o de l'omissió d'inscripció d'aquests drets en el registre. En conseqüència, malgrat que el CSE és un títol hàbil per obtenir la inscripció al Registre de la Propietat, ha de complir, a més, la normativa interna de cada Estat, com pot ser una determinada descripció del bé o que vagi acompanyat de certa documentació, com és la relativa al pagament d'impostos.

El CSE suposa una uniformització a Europa que contrasta amb l'heterogeneïtat de cada sistema registral, regit per lleis nacionals. En aquesta tensió, considero que no és fàcil que el CSE pugui per si sol obtenir la inscripció registral, ja que normalment la legislació nacional exigeix declaracions, requisits o documents que el complementin.

De la sentència també concloem que al CSE es pot fer constar l'adjudicació de béns concrets a legataris, als hereus com a conseqüència de la partició o a l'hereu únic, en aplicació de l'article 68.l) del Reglament. D'aquesta manera, se supera certa jurisprudència alemanya que no admetia la constància d'aquestes adjudicacions al CSE per als successors universals, ja que en cas de múltiples hereus aquesta adjudicació exigia una partició que es considerava un acte *inter vivos* no susceptible de certificació. En la meua experiència, he expedit sense problemes CSE per a altres països europeus on figuraven adjudicacions de béns concrets a hereus, normalment diners dipositats en comptes estrangers. No tinc cap dubte

d'aquesta possibilitat, d'acord amb l'article 63.2.b), segons el qual el CSE serveix de prova de l'atribució d'un o diversos béns concrets que formin part de l'herència a l'hereu o als hereus.

13. C651/21 (M. YA M.) de 30 de març de 2023. Article 13 (2)

Aquesta és la segona de les tres sentències que tracten el conflictiu fòrum de competència de l'article 13 del Reglament. El supòsit és el d'una causant búlgara resident a Bulgària en que hi havia una cridada a l'herència resident a Grècia. Aquesta persona renuncia davant d'una autoritat grega, d'acord amb l'article 13. Aquesta renúncia s'ha de registrar davant del Tribunal búlgar competent per substanciar la successió. El TJUE resol que aquest registre el pot fer qualsevol altre interessat en l'herència, i que no és necessari que el faci el renunciant, com sembla que exigia la norma búlgara. Aquesta actuació no constitueix una declaració en nom d'un tercer, sinó únicament una notificació d'aquesta declaració.

El CSE suposa una uniformització a Europa que contrasta amb l'heterogeneïtat de cada sistema registral, regit per lleis nacionals

D'aquesta manera, el TJUE ordena a l'autoritat búlgara que inapliqui la seva norma nacional que exigeix que sigui el mateix renunciant qui registri la seva pròpia declaració, i que l'obligaria a traslladar-se des de Grècia a Bulgària. En cas contrari, no es garantiria l'eficàcia plena de l'article 13 del Reglament. Recordem que, segons el considerant 32, aquesta norma té per finalitat facilitar la vida als hereus i legataris que resideixin habitualment en un Estat membre diferent d'aquell en què se substancia o se substanciarà la successió. No considero que a Espanya es plantegin aquestes qüestions,

ja que els notaris espanyols acceptem que qualsevol interessat ens aporti la documentació necessària per substanciar l'herència.

14. C21/22 (OP) de 12 d'octubre de 2023. Reglament i tractats internacionals

El suposat objecte d'aquesta sentència és també difícil que es pugui donar a Espanya, ja que no tenim tractats internacionals amb Estats tercers sobre dret internacional privat en matèria successòria. El supòsit és el següent: OP és ucraïnès i viu a Polònia. Vol atorgar davant d'un notari polonès un testament i designar la llei ucraïnesa com a rectora de la successió. Això no obstant, hi ha un Conveni internacional entre Polònia i Ucraïna de 24 de maig de 1993 que no preveu la possibilitat de *professio iuris*, i la norma de conflicte disposa que els immobles es regeixen per la llei d'ubicació i els mobles per la de la seva nacionalitat. L'article 75 del Reglament estableix que aquest no afecta l'aplicació dels convenis internacionals dels quals siguin part un o més Estats membres en el moment de l'adopció d'aquest Reglament i que es refereixin a matèries que aquest regula.

El TJUE acaba resolent que OP no pot triar la seva llei nacional, el dret ucraïnès, a causa de l'existència d'aquest conveni internacional que no permet la *professio iuris*. Declara que aquests convenis internacionals aplicables segons l'article 75 no poden tenir un abast que contravingui els principis subjacents a la normativa del Reglament i considera que, en aquest cas, no els contravé, ja que la possibilitat prevista a l'article 22 —que el causant designi la llei de l'Estat de la nacionalitat del qual posseeix— constitueix una excepció a la regla general de l'article 21. Aquest raonament és discutible, ja que el considerant 7 del Reglament disposa que a l'espai europeu de justícia és imperatiu que els ciutadans puguin organitzar la seva successió i els privem d'una eina fonamental per fer-ho si no els permetem la *professio iuris*.

Com he dit abans, aquest problema no es donaria a Espanya. Un ucraïnès sí que podria triar la seva llei nacional en un testament autoritzat per un notari espanyol. Li ho permet el Reglament i no li ho impedeix cap tractat bilateral entre Espanya i Ucraïna, a diferència del que passa amb Polònia. Una altra qüestió és que, si aquest ucraïnès tingués béns a Polònia, allí no es reconeixeria aquesta elecció de llei. Per tant, resultaria convenient que la UE firmés convenis internacionals amb aquests Estats tercers, com Ucraïna, per evitar aquestes disfuncions entre Estats membres.

La DGSJFP, en la resolució de 29 d'abril de 2024, va plantejar dubtes en aquesta matèria. Dubtes que aquesta sentència dissipa completament, ja que resulta que, d'acord amb l'article 22 del Reglament, no només els ciutadans de la UE, sinó també els nacionals d'Estats tercers com Ucraïna, poden escollir la seva llei nacional com a rectora de la successió (tret dels països en què un conveni internacional no els ho permeti). I segons el considerant 40, l'elecció de la llei ha de ser vàlida, fins i tot quan la llei escollida no prevegi l'elecció de la llei en matèria de successions.

Finalment, vull posar en relleu que aquesta sentència afirma que el principi d'unitat de la successió no és un principi absolut. L'article 12.1 del Reglament introdueix expressament una excepció a aquest principi quan permet al tribunal competent no pronunciar-se sobre béns situats a Estats tercers si alberga el temor que la resolució no es reconegui o no es declari executiva en aquests països. D'això se segueix que el legislador de la Unió va pretendre expressament respectar, en certs casos particulars, el model d'escissió de la successió que es pot aplicar a les relacions amb determinats Estats tercers.

15. C291/23 (Hantoch) de 7 de novembre de 2024. Criteri temporal al fòrum subsidiari

Com hem dit abans, si considerem que el notari espanyol té condició de «tribunal» en l'àmbit del Reglament

650/2012, ha d'aplicar en els expedients successoris com la declaració d'hereus o l'adveració del testament hològraf les normes de competència internacional del Reglament.

El principal fòrum de competència és el de l'última residència habitual del causant. Però si aquesta radica en un Estat que no és part del Reglament, cal acudir al fòrum subsidiari d'ubicació dels béns, de manera que si hi ha béns a Espanya, els notaris espanyols podem ser competents internacionalment. En aquesta sentència, el TJUE tracta un supòsit en què el causant tenia la seva última residència a Egipte i, quan va morir, tenia diners en un compte a Alemanya, diners que, quan es va interposar la demanda, ja havien desaparegut. Són competents internacionalment les autoritats alemanyes? En quin moment cal tenir en compte l'existència dels béns a l'Estat que és part del Reglament? Segons el TJUE, en el moment de l'obertura de la successió, per la qual cosa, en aquest cas, les autoritats alemanyes serien competents. És un cas poc habitual. A les nostres notaries gairebé totes les escriptures d'herència inclouen immobles, on no es podria donar aquest supòsit. Però, de vegades, autoritzem escriptures en què el patrimoni hereditari només consisteix en diners o valors i, en aquest cas, si hi ha un element transfronterer, haurem de tenir en compte aquesta sentència per determinar la nostra competència internacional en, per exemple, la declaració prèvia d'hereus abintestat. Només tindrem competència subsidiària per ubicació dels béns si aquests estaven al nostre país a l'obertura de la successió i es donen la resta dels requisits previstos al Reglament.

16. Assumpte C-187/23 (Albausy) de 23 de gener de 2025. Oposició al CSE

Aquesta sentència s'ocupa de l'expedició del CSE en els casos en què hi hagi oposició d'algun interessat. D'acord amb l'article 67 del Reglament, l'autoritat emissora no

ha d'expedir el CSE si els extrems que s'han de certificar són objecte d'un recurs, o si el CSE no és conforme amb una resolució que afectés aquests mateixos extrems. El TJUE interpreta aquesta norma i afirma el següent:

- En el procediment d'emissió del CSE s'imposa a l'autoritat emissora un tràmit d'audiència que suposa informar els beneficiaris de la sol·licitud del certificat, escoltar qualsevol persona interessada i qualsevol executor o administrador, i publicar anuncis perquè altres possibles beneficiaris tinguin l'oportunitat d'al·legar els seus drets. Aquest tràmit implica la possibilitat que es formulin objeccions durant l'examen de la sol·licitud del CSE i impedeixin, si escau, l'expedició d'aquest certificat. D'acord amb això, el **formulari** inclou, a l'última pàgina, una declaració mitjançant la qual l'autoritat emissora certifica que, en el moment de l'expedició, cap dels elements que hi conté ha estat impugnats pels beneficiaris.
- És indiferent que l'objecció es formuli durant el procediment d'expedició d'un CSE o durant un altre procediment.
- També és indiferent que l'objecció sembli infundada o no motivada.
- Únicament no impedeixen l'emissió del CSE aquelles objeccions ja resoltes mitjançant una resolució judicial ferma que hagi adquirit **força de cosa jutjada**.
- Si hi ha una objecció, l'autoritat emissora, que no disposa de la facultat de resoldre-la, està obligada a denegar l'expedició del CSE sol·licitat. Cal entendre que aquesta denegació pot ser objecte del **recurs** previst a l'article 72 del Reglament.

L'autoritat judicial que conegui aquest recurs pot, si escau, examinar la procedència de les objeccions que hagin impedit l'expedició del certificat.

Aquesta sentència posa de manifest la posició desigual de les declaracions d'hereus abintestat autoritzades per un notari espanyol i els CSE que també han d'emetre aquests notaris. Tal com he comentat anteriorment, el notari espanyol no suspèn la seva actuació ni deixa d'emetre el seu judici malgrat l'oposició d'algun interessat en la successió, ja que té la potestat de considerar aquesta oposició infundada. Aquesta diferència normativa suposa que si la successió té caràcter transfronterer i la declaració d'hereus serveix de base per a l'emissió d'un CSE, el notari, tot i haver emès el seu judici de notorietat amb l'oposició considerada infundada d'algun interessat, no podrà, tanmateix, expedir el CSE. Els interessats disposaran d'un títol successori nacional, l'acta de notorietat, però no el CSE.

En qualsevol cas, contra la negativa del notari a emetre el CSE es pot interposar el recurs previst a l'article 72 del Reglament, que s'ha d'interposar directament davant del jutge de Primera Instància del lloc de residència oficial del notari, i se substanciarà pels tràmits del judici verbal (DA 26a. 16.3 de la LEC).

17. C57/24 (Lawida) de 27 de març de 2025. Article 13 (i 3)

I en darrer lloc, la tercera sentència relativa al fòrum de competència de l'article 13. El cas és similar al que s'ha vist en el cas C617/20. La successió es regeix pel dret alemany i el cridat a l'herència resideix a Polònia. No fa la renúncia de l'herència en el termini de sis mesos previst per l'article 1944 del BGB abans esmentat. Per tant, segons el dret alemany, s'entén acceptada l'herència.

Tal com hem avançat abans, el TJUE resol que l'autoritat polonesa no és competent per anul·lar els efectes de la manca de renúncia dins del

termini. La competència jurisdiccional de l'article 13 del Reglament té un abast limitat, de mera recepció d'una declaració.

Podem concloure que l'article 13 estableix una competència funcional mínima: només fa referència a rebre declaracions, no a resoldre'n els efectes successoris. Això no obstant, la versió espanyola del Reglament pot dur a confusió, atès que disposa que els tribunals de l'Estat membre de residència del cridat a l'herència «són competents per conèixer d'aquestes declaracions». En canvi, altres versions lingüístiques en comptes del terme «conèixer» utilitzen «rebre» (*shall have jurisdiction to receive such declarations; sont compétentes pour recevoir ce type de déclarations; sono competenti a ricevere tali dichiarazioni*). Aquest terme suposa una actuació que podem anomenar passiva, merament receptora, de l'autoritat a què fa referència l'article 13, d'acord amb aquesta sentència del TJUE. ■

